

Алла Ротач

ПЕТРО РОТАЧ ПРО ПОЕМУ «СТАЛІН У ПЕКЛІ» ВАСИЛЯ ОНУФРІЄНКА

Упорядковуючи папери та переглядаючи зібрання книжок у домашній бібліотеці, я раптом побачила невеличку брошурку, до якої потягнулася моя рука. Це була поема Василя Онуфрієнка «Сталін у пеклі» (написана впродовж 1953–1955 рр., видана 1956 р.). Згадалося мені спілкування з родиною Онуфрієнків: розповіді Петра Петровича про його дружбу з Василем, потім – багаторічне листування з ним, а після смерті далекого приятеля – з його дружиною Марією. То була родина справжніх великих українців.

За перегорнутою сторінкою книжки мені засяяв до болю знайомий почерк. Це був листочок із нотатками Петра Петровича про цей твір Василя Онуфрієнка. Ознайомившись із записами, я вирішила за доцільне їх опублікувати. Можливо, хтось скористається цим поглядом на поему і спроможеться її дослідити. А вона таки заслуговує на увагу.

*«Мій краю рідний! В чужині
тобою сню, тобою маю.*

В. Онуфрієнко

(ці слова надписані на його могилі)

У вересні 1969 року, коли в світі говорили і писали про 200-річчя від народження Котляревського, в далекій Австралії співець медитативних настроїв Василь Онуфрієнко писав про безсмертя Котляревського («Гей, Котляревський не вмирає») і про його велику заслугу – «підняв наш діамант» – «мову материнську», «кришталеву», якою пишається поет, та доля якої болюча його державі: ворог накинув на рідну мову «залізні сіті», «мучить її і калічить», бо для нього вона «лиш глина». І все ж поет уповає: «А ти, моє серце, надійся на краще! / А ти не вмирай, моя світла надіє!»

*Гей, Котляревський не вмирає,
Бо дав такий нам добрий стиль,
Що кожен, хто бажання має,
Писати може без зусиль.
Хай добирає тільки рими,
А мова вже сама пливатиме,
Про що б зневацька не почав.
А особливо, як веселе, –
Перо само словами стеле,
Аби махати устигав.*

*(В. Онуфрієнко. Поезії.
Сідней, 1996, с. 122)*

А ще раніше, після смерті ката, Онуфрієнко відгукнувся поемою «Сталін у пеклі». «Сталін у пеклі» – поема, яка не втратила, на мою думку, гостроти й актуальності і яку

варто було б перевидати на Україні» (І. Качуровський. *Променисті силуети*, с. 640).

У поемі відбиті реалії та настрої тогочасся, але слід відзначити, що поет іде за «Енеїдою» Котляревського: у Сивілли «свєтер упрівський зелений», «плащ військовий одягла». Питає в Енея, «чи всі за Сталіним сумують», і чує у відповідь: «В Москві, чував, дуже плачуть, / а в Україні люди скачуть – / Свободи кожен жде тепер».

Еней:

*... в газеті вістку прочитавши
й до серця так її прийнявши,
що ледь не кинувсь танцювати.
Він в торбу кинувши хлібину,
Консервів трохи, цибулину,
Сивілла вирушив шукать.*

Ім «хочеться узнати, як будуть Сталіна стрічати, у пеклі радісні чорти». Реалії того часу знаходимо і в характеристиці Харона:

*... не моргне і вусом даром,
Як не мазнеш йому доляром
Чи н'ять шилінгів не даси.
Він став харчі та брати.*

Харон носив валянки військові, сорочку упрівську й штани, оте ненависне зелене.

Зміни в пеклі Еней помітив мало – «бо кроки техніки сучасні / Туди чомусь ще не дійшли». Нове – це «рїй пройдисвітїв сучасних», чини «прости й партійні».

«Чорти їх з рєготом питали, / чи добре Леніна вивчали, / чи Маркса добре зятали».

Були там цілі народи, що відциуралися свободи і рабство в себе завели – натяк на українців. Найбільшу муку терпіли «Сталіна вожді»: Ягода, Єжов, Дзержинський, Якір, Чубар, Постишев. Були й ті, що «хліб із гориці качали». Були «нікчемні малороси». Їх «гарячим дьогтем напували, / Гаками за язик тягали, / Бо мову зрадили свою».

Пекло те саме, лише інше там «населення»:

*За те владик там мордували,
Що люд дурили, мов овець.*

Харон дав ходу – страх, що йде Сталін. Вожді-нікчеми: Гітлер, дуче, Сталін. Всі розбіглися, і Сталіну довелося убрїд переходити Стікс. Сивілла сховалась в очереті. Еней тремтів.

Промова Сталіна в Пеклі. Чорти готові повстати: «Свобода, рай, курорти, ріки»!

Люцифер утік у палац. Сталін підняв чортів на штурм. «Він їм тепло приніс з собою, / Він їх повів вперед тропою, / Почав життя щасливим днем». Завів Політбюро.

Сталін дав план чортам «розбудувати за роки п'ять усе болото це погане».

Дісталось в поемі й міліції Полтави та Кобеляк. Про катування на Олімпі – розповідає Венера.

Зевс посилає Бахуса в пекло, щоб вивів Енея.

*...і в пеклі Сталін взяв «віжки»,
і тепер для чортів минули «смішки».*

Василь Онуфрієнко використав 10-рядкову строфу та народні фразеологізми: нося втру, впарив сторчака, дав хльору.

Петро Ротач».

Василь Онуфрієнко – один із талановитих наших земляків, якого доля закинула аж у Австралію. Він – поет-лірик, сатирик, публіцист, перекладач з англійської, радіожурналіст, редактор, член уряду УНР на вигнанні, лауреат Української могилянсько-мазепинської академії наук. Він – співець «туги хорошої за нашим далеким і до болю рідним чорноземом», як сказав про нього письменник Микола Понеділок із Нью-Йорка. Григорій Костюк у статті «З літопису літературного життя в діаспорі» (1971) назвав В. Онуфрієнка «творцем поезії серця». Це той поет, якого у нас не дозволяли знати, не друкували його книг.

Народився Василь Йосипович Онуфрієнко 1920 року поблизу села Кишеньки на Полтавщині в хліборобській родині. Місцевість, де проходило його дитинство, належала колись до Запорозької Січі. Частина цих земель затоплено водами Дніпра.

Ще до війни Василь здобув педагогічну освіту, вчителював, почав писати вірші й замітки. Перший вірш надрукував 1938 року в Полтаві. Його молоді роки перекреслила війна, занісши разом із дружиною Марією на каторжні роботи до Німеччини. «Я, – писав він, – добре знав, крім інших наук, ще й німецьку мову, але німецьким окупантам потрібен був лише простий робітник». Марія згадує про цей час: «Ми ж були остарбайтерами. Працювали по 12 годин. Поліцаї водили чотири кілометри до праці і чотири із праці. Ми не мали права ходити на пішоходах, а лише серединою дороги. Взуття мали – верх парусиновий, а підосви – дерев'яні. На працю вели перед ранком, то ми (а нас було багато) навмисне торохтіли тими підосвами об камінь, що всіх німців будили».

Згодом подружжя опинилося в Берліні, де почав виходити журнал «Дозвілля». Онуфрієнко став його співробітником.

А після війни – працював у часопису «нової еміграції» «Слово» в Регенсбурзі, належав до Спільки молодих літераторів. 1946 року Іван Багряний зі своїми однодумцями заснував Українську революційно-демократичну партію, Василь Онуфрієнко став співробітником пресового органу цієї партії часопису «Українські вісті» (нині продовжує виходити в США).

Після чотирьох років таборів для переміщених осіб Онуфрієнко опинилися в далекій Австралії. Жили в передмісті Сіднея.

Василь Онуфрієнко є автором сатиричного твору «Сталін у пеклі», поеми «Симон Петлюра», збірника віршів «Незабутня земля», комедії «Заморські гості». Він перекладав австралійських письменників – твори Кендела, Джільмора, Ловсона, а також сонети Шекспіра. Його твори перекладалися англійською мовою.

Уся творчість В. Онуфрієнка пройнята тугою за далекою і близькою Батьківщиною. Майже в кожному вірші – звуки печалі, викликані вимушеною розлукою з Україною. Його думки постійно на Полтавщині, на Україні милій.

А в поезії – живі картини української природи. Навіть коли Онуфрієнко розповідає про своє нове життя в Австралії, і тоді, нібито

потаємно, він повертається думкою до України. Він оспівує чарівність вишневих садків, голубе небо, тихий плін річок, дивовижні ночі рідного краю...

24 грудня 1992 року В. Онуфрієнко помер, похоронений у Сіднеї. Вірна дружина поета Марія, з якою прожили спільних 52 роки, про-

довжує дорогу для них обох творчу справу: «Підготувала до друку три його збірки і закінчує четверту», – сповіщала в листі до мене.

Василь Онуфрієнко ніколи не розлучався зі своїм народом, його ім'я буде завжди в українській літературі.